

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
РАДА ПО ВИВЧЕННЮ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УКРАЇНИ

На правах рукопису

ПРИСТУПА РОСТИСЛАВ ГРИГОРОВИЧ

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ЗБИТКУ, ЗАВДАНОГО
ЛІСОВИМ РЕСУРСАМ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ
РАДІОАКТИВНИМ ЗАБРУДНЕННЯМ

Спеціальність 08.08.01-економіка природних ресурсів та
природокористування

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ-1995

АВ 33.675

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Раді по вивченню продуктивних сил
України НАН України

Науковий керівник - доктор економічних наук, академік
Української академії екологічних наук
Коваль Ярослав Васильович

Офіційні опоненти - доктор економічних наук, професор
Поляков Володимир Олександрович,
кандидат економічних наук, доцент
Сабадаш Василь Петрович

Провідна організація - Державне лісгосподарське
об'єднання "Житомирліс"

Захист відбудеться *30 січня* 1996р. о *14³⁰* годині на
засіданні Спеціалізованої вченої ради Д.01.78.02 в Раді по вивченню
продуктивних сил України НАН України за адресою: 252032, м.Київ,
бульвар Т.Шевченка,60, 3-ій поверх

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотечі Ради по
вивченню продуктивних сил України НАН України

Автореферат розіслано *28 грудня* 1995р.

Вчений секретар

Спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук

Л.Г.Чернюк

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

00754992 (-)

1. Загальна характеристика роботи

1.1. АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ. В результаті аварії на Чорнобильській АЕС радіоактивним забрудненням в тій чи іншій мірі охоплена майже половина лісових земель України. Перед лісовим господарством країни постало ряд наукових, економічних, екологічних і соціальних проблем. Серед них: оцінка лісів як фактору захисту території від радіоактивного забруднення; розробка системи ведення лісового господарства в умовах радіоактивного забруднення: боротьба з лісовими пожежами, шкідниками лісу; захист працівників лісу від радіоактивного опромінення тощо. Необхідною передумовою розв'язання цих проблем є вивчення еколого-економічної оцінки збитків, завданих лісовим ресурсам радіоактивним забрудненням. Саме вибрана тема досліджень є, з одного боку, складовою частиною проблеми раціонального використання, збереження і захисту лісових ресурсів, уражених радіонуклідами, а з іншого - найтіснішим чином пов'язана з реалізацією програми ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС.

1.2. СТУПІНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ. Питання визначення розмірів збитку від техногенного забруднення лісових ресурсів та його економічна оцінка в лісоекономічній літературі розглядається вже досить тривалий проміжок часу. Необхідно відмітити методичні розробки таких вчених як Балацький О.Ф., Бистров О.І., Варанкін В.В., Воронков В.І., Генсірук С.А., Коваль Я.В., Пастернак П.С., Прістер В.С., Савченко В.К., Трушевська Л.В., Туниця Ю.Ю., Туркевич І.В. та інші. Стосовно розробки методики оцінки збитків від радіоактивного забруднення лісових ресурсів, то такі дослідження майже не проводилися, що пояснюється виникненням ще незнаної в лісоекономічній практиці радіологічної проблеми. Актуальність заданої тематики, її практична значимість і водночас недостатня розробка зумовили вибір теми і завдань дисертаційної роботи. Перш за все, виникає необхідність розробки нормативної бази по визначенню якісних і кількісних змін, що відбуваються в лісових ресурсах, діапазон яких досить широкий. Є ряд інших особливостей, які також необхідно враховувати при визначенні розмірів збитку від радіоактивного забруднення лісових ресурсів.

1.3. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою досліджень є розробка вихідних положень і методичних основ по визначенню величини сумарного еколого-економічного збитку, спричиненого лісовим ресурсам радіоактивним забрудненням та вдосконалення системи заходів по їх відновленню, збереженню і охороні на забруднених радіонуклідами територіях.

У відповідності до поставленої мети зосереджено увагу на вирішення таких завдань:

- розробка методичних основ по визначенню еколого-економічної оцінки збитку, нанесеного лісовим ресурсам радіоактивним забрудненням;

- проведення економічного аналізу стану і використання уражених радіонуклідами лісових угідь;

- вдосконалення системи пріоритетних організаційних заходів по відтворенню, збереженню і охороні забруднених радіонуклідами лісів.

1.4. НАУКОВА НОВИЗНА. Заключається в тому, що вперше на рівні дисертаційного дослідження розроблені методичні підходи економічної оцінки збитків від радіоактивного забруднення лісових ресурсів. Новими і оригінальними є методичні основи виявлення та економічної оцінки якісних і кількісних змін в лісових ресурсах, що відбулися внаслідок їх радіоактивного забруднення та еколого-економічної оцінки сумарного збитку від ураження радіонуклідами лісових угідь. Елементи новизни властиві також досліджуваному питанню з розробки комплексу організаційних заходів по відтворенню та збереженню лісових ресурсів в умовах їх радіоактивного забруднення.

1.5. ПРАКТИЧНА ЗНАЧИМІСТЬ РОБОТИ. Результати досліджень по визначенню складових еколого-економічного збитку від радіоактивного забруднення лісових ресурсів можуть бути використані науковими, проектними організаціями та відомчими установами для розробки основних напрямків розвитку народного господарства, складання лісового кадастру і планово-проектної документації. Розроблені пріоритетні заходи щодо охорони, збереження і захисту лісових масивів сприятимуть раціоналізації лісокористування в умовах радіоактивного забруднення, захисту працівників лісу від зверхнормативного опромінення як для

окремого лісогосподарського підприємства, так і для лісівничої галузі в цілому.

1.6. ПРЕДМЕТ І ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ. У відповідності з метою і завданнями дисертаційної роботи предметом дослідження є еколого-економічна оцінка збитку, нанесеного лісовим ресурсам радіоактивним забрудненням.

Об'єктом дослідження є уражені радіонуклідами лісові ресурси Поліського регіону України.

1.7. МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Теоретичною і методологічною основою дослідження є наукові розробки в галузі економіки природокористування, пов'язані з визначенням еколого-економічної оцінки природних ресурсів та шляхи їх раціонального використання.

Для вирішення завдань дисертаційної роботи використовувалися як загальнонаукові методи пізнання - порівняння, системний аналіз, так і економічні - розрахунково-конструктивний, нормативний, дисперсійний аналіз.

З метою наукової аргументації висновків дисертаційного дослідження використовувалися праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань поставленої проблематики, а також офіційні звіти державних лісогосподарських підприємств, матеріали обласних інспекцій з охорони навколишнього середовища та засобів масової інформації.

1.8. АПРОБАЦІЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Матеріали наукових досліджень неодноразово доповідалися на науково-практичних конференціях і семінарах. Наукові дослідження по дисертації проводилися в тісному зв'язку з планом науково-дослідних робіт відділу проблем використання та охорони лісових ресурсів Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України, а саме: Комплексним прогнозом науково-технічного і соціально-економічного розвитку України, Державною програмою соціально-економічного розвитку Полісся, науковими розробками з чорнобильської тематики.

1.9. ПУБЛІКАЦІЇ. За результатами досліджень опубліковано 10 наукових праць обсягом 2,1 друкованих аркушів. Публікації відображають основні положення дисертаційної роботи.

1.10. СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ РОБОТИ. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків і рекомендацій, списку літератури із 95 джерел, ілюстрована 5 рисунками, 19 таблицями, викладених на 155 сторінках машинописного тексту.

Мета і завдання дослідження визначили таку структуру роботи:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ЗБИТКУ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ РАДІОНУКЛІДАМИ ЛІСОВИХ УГІДЬ

- 1.1 Економічна сутність збитку
- 1.2 Складові еколого-економічного збитку
- 1.3 Системний підхід при оцінці збитку
- 1.4 Лісові ресурси як об'єкт економічної оцінки

РОЗДІЛ 2. РОЗРОБКА МЕТОДИЧНИХ ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ЗБИТКУ ВІД РАДІОАКТИВНОГО УРАЖЕННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ

- 2.1 Основи обліку якісних і кількісних змін в лісових ресурсах, що зазнали радіоактивного забруднення
- 2.2 Вибір критерію еколого-економічної оцінки лісових ресурсів
- 2.3 Економічна оцінка лісових земель
- 2.4 Принципи еколого-економічної оцінки сировинних і несировинних ресурсів лісу як основних складових збитку
- 2.5 Методика еколого-економічної оцінки сумарного збитку від радіоактивного забруднення лісових ресурсів
- 2.6 Оцінка збитку і визначення його розмірів на прикладі використання лісових ресурсів в Лугинському ДЛГ

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ І ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ, ЗАБРУДНЕНИХ РАДІОНУКЛІДАМИ

3.1 Аспекти економічного аналізу стану і використання лісових ресурсів

3.2 Комплекс пріоритетних організаційних заходів щодо відтворення, збереження і охорони лісових ресурсів

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

ЛІТЕРАТУРА

1.11. У вступі обґрунтовується актуальність вибраної теми дослідження, визначаються об'єкт, предмет, мета і завдання, вказується на зв'язок дисертаційної теми з іншими науковими дослідженнями.

1.12. В першому розділі аналізуються різні підходи з визначення суті економічного збитку, його складових, обґрунтовується системний підхід при оцінці еколого-економічного збитку від забруднення радіонуклідами лісових ресурсів. Науковий інтерес викликають наведені дані про основні екологічні наслідки чорнобильської аварії та шляхи міграції радіонуклідів в природних екосистемах.

1.13. В другому розділі обґрунтовуються методичні основи обліку якісних і кількісних змін в лісових ресурсах, що зазнали радіоактивного забруднення. В основі цього обліку лежить залежність питомої активності лісогосподарської продукції від щільності забруднення ґрунту. На основі цієї залежності розроблені шкали можливості використання окремих видів сировинних ресурсів лісу. Оскільки основою визначення сумарного збитку від радіоактивного забруднення є еколого-економічна оцінка лісових ресурсів, в дисертаційному дослідженні знайшли відображення економічні підходи з оцінки сировинних і несировинних користностей лісових ценозів. На прикладі Лугинського держлісгоспу Житомирської області визначена величина сумарного збитку, що складається із додаткових втрат і витрат лісогосподарського виробництва в зв'язку з радіоактивним забрудненням лісових угідь.

1.14. В третьому розділі викладені результати досліджень з питань економічного аналізу стану уражених радіонуклідами лісових масивів Полісся України, а також з комплексу пріоритетних організаційних заходів, опрацьованих на основі теоретичних досліджень, по збереженню, відтворенню і раціональному використанню лісових ресурсів, що зазнали радіоактивного забруднення.

1.15. В заключній частині дисертації узагальнені результати дослідження, сформульовані висновки та рекомендації.

2. Основні положення дисертації

2.1. Розглядаючи комплексність проблеми оцінки збитку, нанесеного лісовим ресурсам і лісогосподарській діяльності радіоактивним забрудненням лісових угідь, відмічаються складові сумарного збитку. По-перше, це збитки, пов'язані із зменшенням продуктивності і товарності лісових насаджень, деревної і недеревної продукції побічного користування лісом, санітарно-гігієнічної та рекреаційної ролі лісу. По-друге, це збитки, спричинені додатковими роботами по лісовідновленню та санітарно-очисними заходами. До збитків відносяться також втрати підприємств, пов'язані з організацією і роботою служб радіаційного контролю з урахуванням додаткових витрат на оплату праці, придбання та утримання лабораторного устаткування, спеціальних приладів, машин і механізмів.

На рис.1 приведена схема взаємодії всіх видів економічного збитку, нанесеного лісогосподарському виробництву радіоактивним забрудненням.

2.2. При розробці методики еколого-економічної оцінки збитку зосереджено увагу на виборі показника, від якого найбільш всього залежить значення оцінки тих негативних змін в лісових ресурсах, що відбулися внаслідок їх радіоактивного забруднення. Результати дисперсійного аналізу по оцінці достовірності впливу щільності забруднення ґрунту на питому активність різних видів лісової продукції дозволили запропонувати по суті новий показник, з використанням якого забезпечуватиметься облік негативних змін в лісовій екосистемі, а саме - значення щільності забруднення ґрунту. Встановлено, що параметри щільності забруднення ґрунту відповідають вимогам, необхідним для оцінки стану лісових ресурсів. Звернена увага ще й на такий позитивний момент при виборі цього показника, як практична і технічна доступність його визначення на великих лісових територіях.

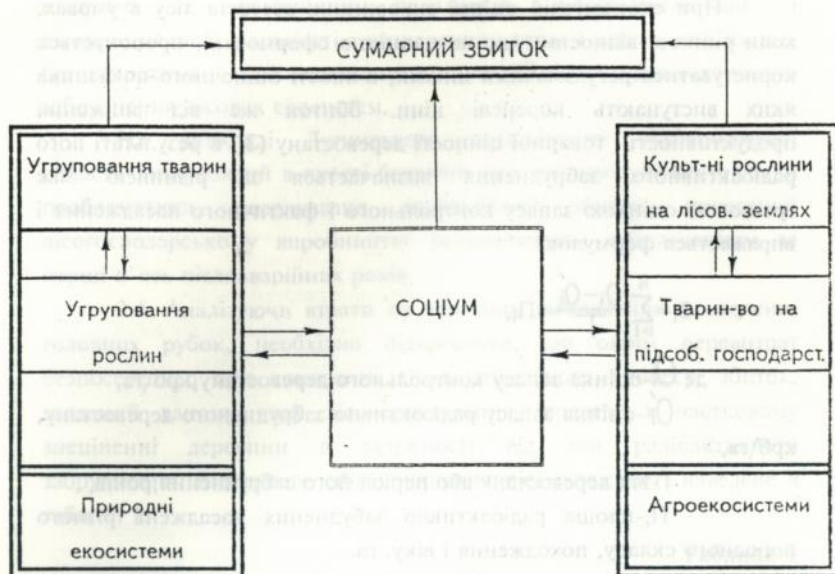

Рис.1 Взаємодія складових сумарного збитку, нанесеного лісовому господарству радіоактивним забрудненням

Важливою підставою для цього можна вважати також дослідження вчених-фахівців, які вказують на існування достовірного зв'язку між збільшенням активності ґрунту і зростанням активності всіх рослинних зразків. Використовуючи цю залежність, в дисертаційній роботі складено відповідні шкали, що відображають можливість використання сировинних ресурсів лісу в умовах радіоактивного забруднення, а отже, характеризують негативні зміни в уражених радіонуклідами лісових масивах.

2.3. Проблема економічної оцінки збитку від радіоактивного забруднення лісових ресурсів найтіснішим чином пов'язана з проблемою економічної оцінки безпосередньо лісових ресурсів, методичні підходи визначення яких науково обґрунтовані і служать основою для оцінки сумарного економічного збитку. На основі аналізу існуючих концепцій по економічній оцінці лісових ресурсів

виявлена пріоритетність їх оцінки за народногосподарським ефектом з використанням критерія оцінки - диференціальної ренти.

При економічній оцінці сировинних ресурсів лісу в умовах, коли ринкові відносини ще не повністю сформовані, пропонується користуватися регулюючими цінами, в якості оціночного показника яких виступають кореневі ціни. Збиток же від зниження продуктивності і товарної цінності деревостану (Z_i) в результаті його радіоактивного забруднення визначається за різницею між грошовою оцінкою запасу контрольного і фактичного насадження і виражається формулою:

$$Z_i = \sum_{i=1}^n \frac{O_i - O_i'}{T} \cdot \Pi_i,$$

де O_i - оцінка запасу контрольного деревостану, крб\га,

O_i' - оцінка запасу радіоактивно забрудненого деревостану, крб\га,

T - вік деревостану або період його забруднення, років,

Π_i - площа радіоактивно забуднених насаджень різного породного складу, походження і віку, га.

Загальна величина збитку від радіоактивного забруднення лісових ресурсів (Зл.р.) складається із суми локальних збитків по сировинних ресурсах лісу і його захисній ролі, що виражається формулою:

$$Зл.р. = \sum_{y=1}^n Z_y,$$

де Z_y - оцінка складових загального збитку, а саме втрат від: зниження продуктивності і товарності деревостанів; проведення додаткових об'ємів санітарних вибіркових і суцільних рубок; збільшення об'єму лісовідновних робіт; продовження періоду обороту рубки; зниження об'ємів заготівлі продукції побічного користування деревного і недеревного походження; проведення інших додаткових лісогосподарських заходів.

Сумарна величина збитку від радіоактивного забруднення лісів за певний період часу в методичному аспекті визначається на основі встановленої різниці між економічною оцінкою лісових ресурсів в контрольному і забрудненому в різних рівнях середовищах. Збиток, спричинений лісогосподарським підприємствам від скорочення виробничої діяльності в різних зонах

радіоактивного забруднення території, розраховується на підставі аналізу їх роботи за кожний рік, починаючи з 1986р., на базі планових і фактичних показників лісгосподарської і лісопромислової діяльності з визначенням втрат і затрат, пов'язаних безпосередньо з негативними наслідками радіоактивного забруднення лісових екосистем.

На прикладі Лугинського держлісгоспу Житомирської області, який взятий в якості базового при дослідженні поставленої проблематики, розраховано економічний збиток, нанесений лісгосподарському виробництву радіоактивним забрудненням за перші п'ять післяаварійних років.

2.4. Аналізуючи втрати по деревних запасах при проведенні головних рубок, необхідно підкреслити, що окрім перевитрат безпосередньо при виконанні лісозаготівельного процесу, збиток, завданий даному виду лісокористування, полягає в частковому знеціненні деревини в залежності від зон радіоактивного забруднення. Відсоткове співвідношення цієї залежності наведено в таблиці 1.

Таблиця 1
Накопичення цезію-137 сосновими деревостанами

Щільність забруднення ґрунту, Кі/к.в.м. ²	Питома активність, Кі/кг		Відсоток забруднення, %	
	деревини	кори	деревини	кори
до 5,0	$0,5 \pm 0,07 \cdot 10^8$	$4,4 \pm 0,8 \cdot 10^8$	0,5	4,4
5,1-15,0	$2,4 \pm 0,27 \cdot 10^8$	$10,2 \pm 1,7 \cdot 10^8$	2,4	10,2
15,1-30,0	$4,2 \pm 0,46 \cdot 10^8$	$17,3 \pm 1,9 \cdot 10^8$	4,2	17,3

Значення економічного збитку від радіоактивного забруднення продуктів побічного і прижиттєвого користування лісом визначається на основі величини чистого доходу, який втрачається лісгосподарським підприємством внаслідок недовикористання даних видів користування лісом на забруднених радіонуклідами лісових землях.

2.5. У зв'язку з відносно стабільними цінами і розцінками на вироблення лісогосподарської і лісопромислової продукції і послуг в 1986-1991р.р. розрахунки по економічній оцінці складових сумарного збитку від радіаційного ураження лісів виконувались за перше 5-річчя після аварії на ЧАЕС, що давало можливість аналізувати додаткові втрати і витрати по роках в грошовому виразі. В подальшому, після 1991 року, проводити подібний аналіз надзвичайно складно із-за інфляційних процесів і кризових явищ в економіці України. Співставити розміри збитку за роки першої і послідуєчих п'ятирічок в діючих цінах, наприклад 1988 чи 1991 років, можливо тільки на основі розцінок в твердій валюті.

2.6. За роки, що минули після чорнобильської аварії, по Лугинському держлісгоспу не було випадків загибелі насаджень, відчуження чи трансформації лісових угідь від радіоактивного забруднення лісів. Тому немає підстав для визначення збитку від додаткових об'ємів по лісовідновленню, а також від зниження захисної та рекреаційної ролі лісу.

2.7. Логічним завершенням аналізу складових економічного збитку, завданого господарській діяльності Лугинського держлісгоспу (ДЛГ) радіоактивним забрудненням лісових масивів, є зведення всіх фактичних втрат і витрат у відомість довільної форми, що наведена в таблиці 2.

Збиток по лісопромисловій діяльності аналізується практично лише по собівартості товарної продукції. Показник собівартості акумулює в собі всі видатки і втрати, використані на виробництво продукції. Він також пов'язаний з обсягами товарної продукції, балансовим прибутком та іншими показниками, без яких неможливо цілком достовірно визначити собівартість продукції.

Наведений аналіз сумарних втрат лісогосподарським підприємством в умовах радіоактивного забруднення не є вичерпним. Успішність визначення сумарного збитку залежить, перш за все, від досконалості методів, повноти і правильності розрахунків складових збитку. Для економічної оцінки збитку необхідна повна диференційована характеристика сировинних ресурсів і несировинних користностей лісу та нормативи залежності активності перших від щільності забруднення ґрунту.

Таблиця 2
Величина фактичного збитку, нанесеного держлісгоспу
радіоактивним забрудненням території, тис. крб

Складові збитку	Розмір збитку по рокам				
	1986	1987	1988	1989	1990
Лісогосподарська діяльність					
1.Додаткові витрати на л/г роботи і послуги:					
а)заготівля деревини					4
б)реконструкція насаджень					
в)будівництво доріг			14	7	17
г)інші					3
2.Дод-ві витрати на лісозахисні роботи					
3.Збиток по лісовідновленню:					
а)сівба і посадка лісу				3	7
б)кор-ування і розчистка площ					
в)заготівля лісного насіння				2	3
г)інші					
4.Дод-ві витрати на протипожежні заходи					2
5.Дод-ві загальновиробничі витрати:					
а)орг-ція і утримання радіологічної служби	3	4	5	6	7
б)охорона праці і техніка безпеки				1	3
в)радіаційна пропаганда					1
г)ремонт будівель і споруд					
6.Дод-ві витрати по зарплаті робітників	13	4	12	30	31
7.Дод-ві витрати на утримання л/г апарату		2	17	22	59
8.Інші додаткові витрати і втрати	6	8	12	29	23
Всього по лісогосподарській діяльності	22	18	61	100	160
Лісопромислова діяльність					
1.Пере-врати по собівар-сті товарної прод-ц:					
а)продукції лісозаготівель	18	2	2	15	25
б)продукції деревообробки				9	11
в)продукції підсопки і лісохімії				16	20
г)тозар'є народного споживачня				8	17
д)продукції, виробленої з відходів				14	22
е)продукції підсобного господарства				12	16
ж)продукції побічного користування				4	6
2.Інші дод-ві витрати, що не ввійшли в соб-ст	12	14	10	16	30
Всього по лісопромисловій діяльності	30	16	12	94	127
Загальна сума	52	34	73	194	287

2.8. При розгляді питання економічного аналізу стану і використання уражених радіонуклідами лісових угідь слід відмітити, що ефективність використання лісових ресурсів може здійснюватись на основі співвідношення продукції лісоексплуатації і витрат, необхідних для отримання цієї продукції, забезпечення відповідних темпів і якості лісовіновлення при збереженні екологічної рівноваги та рекреаційної цінності лісових ресурсів. Настійною потребою в умовах радіоактивного забруднення виступає всеохоплююча оцінка стану всіх компонентів лісового біогеоценозу з метою їх науково обгрунтованого використання в народногосподарських цілях. Саме це і передбачалося дослідженнями даної дисертаційної роботи. Приведені в роботі дані по щільності забруднення ґрунту радіоцезієм повністю підтверджують введені Мінлігоспом України істотні обмеження цілих напрямків виробництва на уражених лісових площах, зокрема, заготівля паливної деревини, тонкомірних деревинних сортиментів, виробництво шпилькової лапки тощо. Практично на всій території українського Полісся заборонена промислова заготівля дикорослих ягід, грибів та лікарських рослин.

2.9. В роботі приділено увагу й такому важливому питанню як прогноз стану лісового біогеоценозу, що зазнав радіоактивного опромінення, на достатньо довгий проміжок часу. Приведені спроби зарубіжних вчених спрогнозувати результати радіаційного опромінення лісових екосистем, безсумнівно, заслуговують на увагу, як основи для економічної оцінки тих змін, що відбулися в біоценозі і вимагають більш глибоких та детальних досліджень.

2.10. Для ведення лісового господарства в забруднених радіонуклідами лісових масивах потрібна науково обгрунтована система лісогосподарських заходів, яка б враховувала не лише різні природні та економічні фактори уражених територій, але, перш за все, ступені радіоактивного забруднення лісів, негативну дію забруднення як на окремі види лісових ресурсів, так і на лісову екосистему в цілому. Досвіду вирішення цих проблем ні у світовій, ні у вітчизняній лісогосподарській практиці не існує.

Виходячи з цього, нами обгрунтована доцільність і необхідність використання лісових насаджень для завдань реабілітації забруднених сільськогосподарських угідь ближньої зони ЧАЕС.

2.11. На основі теоретичних і практичних розробок нами запропоновані основні напрямки організації господарської діяльності, які скеровані як на підвищення стійкості лісових насаджень, так і на зростання їх продуктивності і товарності, а саме:

- лісівничий;
- лісокультурний;
- селекційний;
- лісозахисний;
- агротехнічний;
- біологічний;
- лісопромисловий.

2.12. До числа важливих завдань і шляхів вирішення проблеми зменшення радіоактивного забруднення в лісових екосистемах слід віднести: організацію радіологічного контролю на місцях робіт, в лісових насадженнях, на всіх стадіях виробництва та реалізації готової продукції і послуг; організацію дострокового обліку насаджень, сильно забруднених радіонуклідами. Саме радіаційний моніторинг одночасно з оцінкою динаміки забруднення є основою для розробки природоохоронних заходів, нормативів використання лісових ресурсів, а також методики оцінки еколого-економічного збитку, нанесеного лісовим масивам радіоактивним забрудненням.

3. Узагальнюючи результати дисертаційного дослідження, можна сформулювати такі висновки і пропозиції:

3.1. В результаті виконаних досліджень теоретично обґрунтована і експериментально перевірена методика економічної оцінки сумарного збитку від радіоактивного ураження лісових ресурсів. Суть методу заключається в обліку якісних і кількісних змін в лісових ресурсах, що зазнали радіаційного забруднення, які визначаються на основі розроблених шкал залежності щільності активності певного виду лісового ресурсу і щільності забруднення ґрунту.

3.2. Величина збитку від радіоактивного забруднення лісових ресурсів являє собою суму локального збитку від зниження: продуктивності та товарної цінності насаджень; продукції побічного користування лісом; захисної та рекреаційної ролі лісу; обсягів виробництва з одночасним підвищенням витрат і витрат при виконанні змінених виробничих програм лісгосподарськими підприємствами; проведення додаткових обсягів лісгосподарських

робіт. Причому, розмір збитку від радіоактивного ураження лісів встановлюється на основі різниці між економічною оцінкою лісових ресурсів в контрольному і забрудненому середовищах. Збиток від зміни виробничої діяльності визначається на підставі економічного аналізу роботи лісгосподарських підприємств за роки після аварії на ЧАЕС.

3.3. При економічній оцінці сировинних ресурсів лісу, що складають основу економічного збитку, доцільно користуватися регулюючими цінами, оціночним показником яких виступають кореневі ціни. Останні визначаються за різницею між суспільно необхідними та індивідуальними витратами на вирощування і заготівлю одиниці лісопродукції.

3.4. Виконаний аналіз господарської діяльності базового Лугинського держлісгоспу за післяаварійний період і отримані при цьому дані засвідчили, що основна частина сумарного збитку від радіаційного забруднення території припадає на додатковий фонд заробітної плати та додаткові витрати по соціальному захисту працюючих. В складових економічного збитку майже не враховуються втрати від радіоактивного забруднення лісових ресурсів.

3.5. Доведено, що для економічної оцінки сумарного збитку необхідна повна диференційована характеристика сировинних ресурсів і несіровинних користностей лісу та нормативні залежності питомої активності перших від щільності забруднення ґрунту.

3.6. На основі запропонованої методики визначення збитку від радіоактивного забруднення лісових ресурсів фахівці лісовпорядження в змозі проводити економічну оцінку очікуваного збитку для окремих лісгосподарських підприємств, що постраждали від наслідків аварії на ЧАЕС.

3.7. В результаті досліджень обґрунтована доцільність і необхідність використання лісонасаджень для завдань реабілітації забруднених сільськогосподарських угідь ближньої зони ЧАЕС.

3.8. Запропоновані пріоритетні заходи щодо організації використання, відтворення, збереження і захисту лісових ресурсів, ушкоджених радіонуклідами, які сприятимуть зменшенню потенційного економічного збитку від радіоактивного забруднення лісових територій.

3.9. Результати виконаних досліджень дозволяють зробити загальний висновок про те, що розроблені методичні підходи по

еколого-економічній оцінці збитку від радіоактивного забруднення лісових ресурсів знайдуть застосування при широких планово-проектних розрахунках, а також при складанні лісового кадастру.

Основні результати роботи викладені в наступних публікаціях:

1. Особливості освоєння лісових ресурсів в умовах радіоактивного забруднення//Велика Волинь: минуле і сучасне: Мат-ли міжнар. конф.-Житомир, 1993. - 0,1 друк.арк..

2. Экономическая оценка лесов как фактор платы за их использование//Проблемы землепользования в условиях реформирования экономики: Мат-лы межгос. науч.-практич. конф.. 27-31 окт., Кашивели.-К.: СОПС України НАН України.-1994.- 0,1 друк.арк..

3. Шляхи охорони і відновлення родючості лісових ґрунтів України//Современные проблемы охраны и воспроизводства почвенного плодородия: экология, экономика, право: Мат-лы межгос. науч. семинара, 19-21 мая 1994г., Одесса.- К.: СОПС України НАН України,-1994.- 0,1 друк.арк. (в співавторстві).

4. Організація системи заходів по збереженню родючості лісових земель з високим рівнем радіоактивного забруднення// Там же - 0,1 друк.арк..

5. О радиологическом контроле в лесном хозяйстве Украины//Лесное хозяйство.- 1995.-№1.-0,3 друк.арк. (в співавторстві).

6. Деякі методичні аспекти вивчення забруднення лісових екосистем радіонуклідами//Лісовий журнал.-1995.-№2.-0,6 друк.арк., (в співавторстві).

7. Радіоекологічний стан лісових масивів Центрального і Західного Полісся України//Звягель древній і вічно молодий: Мат-ли Всеукр. наук. краснзнавч. конф.- Новоград-Волинський.- 1995. - 0,2 друк.арк. (в співавторстві).

8. Складові частини збитку, заподіяного лісовим ресурсам радіоактивним забрудненням в умовах українського Полісся// Там же.- 0,1 друк.арк..

9. Шляхи регулювання продуктивності лісових насаджень Полісся України//Лісівнича наука та освіта: Мат-ли міжнар. ювілейної наук.-практич. конф., 17-20 жовтня 1993р., Київ.-К.: НАУ,- 1995.- 0,1 друк.арк. (в співавторстві).

10. Проблеми ведення лісового господарства в умовах радіоактивного забруднення//Там же.- 0,2 друк.арк..

Приступа Р.Г. Эколого-экономическая оценка ущерба, нанесенного лесным ресурсам украинского Полесья радиоактивным загрязнением.

Рукопись диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.08.01-экономика природных ресурсов и природопользования. Совет по изучению производительных сил Украины НАН Украины, Киев, 1996г. Защищается методика эколого-экономической оценки ущерба от радиоактивного загрязнения лесных ресурсов. Излагаются принципы экономической оценки сырьевых и несырьевых ресурсов леса, являющихся составными ущербом. Обосновывается комплекс приоритетных организационных мероприятий по восстановлению, использованию и сохранению лесов в зоне загрязнения. Предлагается экономический механизм функционирования лесного хозяйства на загрязненной радионуклидами территории.

Pristupa R. Ecological-economical valuation of the damage of the forest resources Ukrainian Pollesia caused by radioactive pollution.

Thesis for the Scientific Degree of Candidate of Economy, speciality 08.08.01-The Economy of Natural Resources and Nature use. The Council for productive forces study of UNAS, KIYV, 1996.

Methods for ecological-economical valuation of the damage of the forest resources caused by radioactive pollution have been elaborated. The proof are given of the complex of essential organization measures for forest restoration, concervation and use in the polluted area. Principles of the economical (both raw and nonraw matherials) are given as basic index of the damage. The economical mechanism of forestry functioning for the polluted area is offered as well.

Ключові слова: економічна оцінка, економічний збиток, лісові ресурси, радіоактивне забруднення, щільність забруднення ґрунту, питома активність лісопродукції.

Підписано до друку 22.12.95. Формат 60x84/16
Папір тип. № 1. Офс. друк Умов.друк.арк. 1,2
Умов.фарб.-відб. 1,2 Обл.-вид. арк. 0,9
Замовл. № 200 Тираж 100 екз. Безкоштовно

Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України
252032, Київ-32, бульвар Т.Шевченка, 60
Дільниця оперативного друку РВПС України НАН України
252032, Київ-32, бульвар Т.Шевченка, 60

150003

AB 33.675

AB 33.675